

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

III. De præceptis fortitudinis, ac vitijs fortitudini oppositis, nimirum timore,
intimiditate, audacia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

est; quæ per Christum nobis innotuit: Unde et Martyres Christi dicuntur, quasi testes ipsius; cuiusmodi est veritas fidei; quæ proinde omnis Martyrij causa est. Sed ad fidei veritatem non solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio; siue per verba, siue per facta, quibus aliquis fidem se habere ostendit, secundum illud Iacobi 2. v. 18. Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Unde etiam de quibusdam dicitur ad Titum 1. v. 16. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et ideo omnium virtutum opera, secundum quod referuntur in Deum, sunt quadam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, quod Deus huiusmodi opera à nobis requirit, et nos remunerat; et secundum hoc possunt esse Martyrij causa. Ita S. Thomas ibidem.

33 Summa est: Omnis protestatio fidei potest esse causa martyrij: Omnium virtutum opera ad Deum seu ad finem ac beatitudinem supernaturalem aliquo modo relata, sunt protestationes fidei. Ergo. &c.

Ex quo sequitur, etsi veritas aliarum scientiarum per se non pertineat ad cultum diuinitatis, nec sit veritas secundum pietatem; nec adeo eiusdem confessio per se & directe possit esse causa martyrij; quia tamen omne mendacium peccatum est, idcirco vitatio mendacij contra quamcumque veritatem sit, in quantum est peccatum diuina legi contrarium, potest esse Martyrij causa, vt docet ibidem S. Thomas ad 2.

Similiter etsi defensio Reipublicæ per se nude spectata non sit causa martyrij, vt cernitur in militibus, qui in bello iusto moriuntur; si tamen eiusmodi actus, seu bonum humanum, relatione in Deum, diuinum quodammodo efficiatur, nihil obstat, quo minus sit martyrij causa: potest enim quodcumque bonum humanum esse martyrij causa, secundum quod in Deum refertur.

Cæterum quænam conditiones ad martyriū requirantur, quæque ratione martyrio peculiaris in cælo laurea respondeat, diximus tom. 2. disp. 1. q. 4. dub. 3. Quam vim etiam habeat martyrium ad peccata delenda, etiam ex opere operato, ac per modum singularis cuiusdam operis quasi à Deo privilegiati, suo loco de baptismo explicandum est, vbi agitur de baptismo sanguinis.

34 Illud solum hoc loco notandum, martyrij vocabulo & mortem ipsam pro Christo exantlatam, & actum, quo mors seu perpessio mortis accipitur, significari; quandoquidem utroque fidei veritati testimonium perhibetur, & utriusque conuenit communis martyrij definitio, nempe testimonium, quo quis morte ipsa pro Deo obita testificetur aliquam fidei veritatem, vel in se ipsa, vel in aliquo pio virtutis opere reluctantem, vt notauit Gregorius de Valentia hic q. 2. de fortitudine pu. 1. Et frequens est, vt ipsum etiam obiectum virtutis alicuius ipso virtutis nomine appelleretur, vt de fide ac spe suo loco dictum; tamen si S. Thomas hic proprie agat solum de martyrio, prout virtutis actus est, vt ex dictis colligitur. Plura loco citato.

DVBIUM III.

De præceptis fortitudinis; ac virtutis fortitudini oppositis; nimirum timore, intimiditate, audacia.

S. Thomas 2. 2. q. 125. 126. 127. & 140.

Sicut aliarum virtutum, ita etiam fortitudinis præcepta duorum sunt generum; quædam, scilicet affirmatiua, de opere seu actu fortitudinis exequendo; alia negatiua, de vitijs eidem oppositis vitandis. Quod ad præcepta prioris generis attinet, asserit S. Thomas q. 140. a. affirmatiua præcepta fortitudinis (saltem perpetua ac in particulari) neque in veteri, neque in noua lege fuisse tradita; nec vero etiam in præceptis decalogi expressa. Ratione prioris partis assignat; quia cum lex communem instructionem contineat; ea vero quæ sunt agenda in periculis, non possint facile ad aliquam communem regulam reduci, ideo præcepta fortitudinis in utraque lege negatiue magis, quam affirmatiue proposita fuerunt.

Ratio posterioris partis est, quia præcepta decalogi proponuntur velut prima principia, quæ sunt in omnibus innotescunt: talia vero quidem sunt circa actum iustitiæ in quibus manifesta est ratio debiti; non autem de actibus fortitudinis; quia non ita manifeste apparet esse debitum, vt aliquis pericula mortis sustineat.

Paulo est diuersa ratio virtutum annexarum fortitudini, præsertim patientiæ, & perseverantiæ; de quibus vt communiter magis notis ac necessarijs, tam in veteri, quam in nouo testamento expressa præcepta & testimonia extant. Nam fortitudo, inquit S. Thomas, quatenus distinguitur à patientia, & perseverantia, est circa maxima pericula, in quibus est cautius agendum; nec oportet aliquid determinari in particulari, quid sit faciendum: sed patientia & perseverantia sunt circa minores labores & afflictiones: et ideo magis sine periculo potest in eis determinari, quid sit agendum, maxime in vniuersali. Ita S. Thomas eadem q. 140. a. 2. ad 3.

Verum etsi quidem in ipso decalogo nulla præcepta fortitudinis data sint, negari tamē non potest, extra decalogum tam in veteri, quam nouo testamento, aliqua præcepta fortitudinis etiam affirmatiua fuisse data. Et patet Deuter. 20. v. 3. vbi eum prohibetur, ne cedant, simul etiam præcipitur, vt constanter in prælio persistant & dimicent. Pluraque præcepta de modo belli gerendi præscribuntur. Quod particulatim etiam videre est Iosue cap. 1. vers. 14. In nouo quoque testamento iubemur, animam (seu vitam temporalem) odisse. Et 1. Ioann. 3. v. 16. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: et nos debemus pro fratribus animas ponere. &c.

Nec vllum est dubium, quin ipsa lege naturali actus fortitudinis quandoque sub præceptum cadant, vt constat ex dictis de ordine charitatis, & de bello.

Quod

38 Quod vero ad præcepta negatiua attinet, reperiuntur quidem in vitroque, tam nouo, quam veteri testamento. expressa præcepta, quibus inordinatus timor fortitudini opposit⁹, prohibetur, nimirum Deuteron. 20. v. 3. *Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, nõ pertimescat cor vestrum, nolite metuerè, nolite cedere, nec formidatis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruas vos de periculo.* Et ibidem v. 8. *Quis est homo formidolosus, & corde pauido? redeat & reuertatur in domum suã, ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.* Et Matth. 10. v. 28. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animã autẽ nõ possunt occidere.*

Sed est tamen inter hæc præcepta non parua differentia. Nam in veteri testamento, præceptũ illud fortitudinis ordinabatur etiam ad aggrediendos fortiter hostes, belloq; & armis corporalibus deuincendos. Sed in nouo testamento præceptum illud solum ordinatur ad sustinenda fortiter temporalia mala pro Christo. Ratio diuersitatis est; quia vt recte notauit S. Thomas q. 140. a. 1. ad 1. veteri testamento habebat temporalia promissa; nouum autem spiritualia & æterna, vt docet Augustinus l. 4. contra Faustũ c. 2. Quare necessarium fuit, vt in veteri lege populus instrueretur, qualiter pugnare deberet etiam corporaliter pro terrena possessione acquirenda.

In nouo autẽ testamento instruendi fuerunt homines, qualiter spiritualiter certando ad possessionẽ vitæ æternæ peruenirent, secundũ illud Matth. 11. v. 12. *Regnum cælorum vim patitur; & violenti rapiunt illud.* Et 1. Petri 5. v. 8. *Sobrius estote, & vigilate; quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quẽ deuoret: cui resistite fortes in fide.* Et Iacobi 4. v. 7. *Resistite diabolo, & fugiet a vobis.* Aduersus corporalia vero pericula, sufficiebat homines armari patientia & tolerantia, vt dictum.

40 Quod vero in specie ad vitia fortitudini opposita attinet, S. Thomas à quæst. 125. tria recenset, & ordine explicat, nempe timiditatem, in timiditatem, & audaciam seu temeritatem; de quibus breuiter & sigillatim agendum. Primo igitur quaritur, quale vitium sit timiditas. Respondetur breuiter sequentibus pronuntiatis.

I. Timor generatim loquẽdo, est inordinatus, adeoq; peccatum, quando appetitus (efficaciter & absolute ac simpliciter) fugit ea, quæ ratio dicitur esse sustinenda, ne desinat ab his, quæ magis profequi debet; quando autẽ appetitus timẽdo refugit id, quod est secundũ rationẽ fugiendũ, tunc appetitus non est inordinatus, nec peccatum. Ita S. Thomas q. 125. a. 1. Probatur: quia timor vniuersim acceptus, in quãtum præcise significat fugã impendentis mali per se nec est bonus, nec malus; sed bonus est, cũ rationis dictamen sequitur; malus vero, si ab eo desiscat. At vero recta ratio dicitur, quædam bona magis esse profequenda, quã mala quædam esse fugienda: ergo timor ab hoc dictamine dissentiens est malus; consentiens autẽ eidem est bonus.

Vnde etiam Aristoteles 2. Ethic. cap. 5. ait, *passiones non esse laudabiles, neque vituperabiles, scilicet per se & abstracte spectatas; quia nõ laudantur neque vituperantur qui irascuntur, vel timent;*

sed qui circa hæc, aut ordinate aut inordinate, se habent.

Nec est peccatum, fugere & timere mala, quibus homo resistere non potest, & ex quorum sustentia nihil boni prouenit, vt inquit S. Thomas ibidem ad 3. iuxta Aristotelem 3. Ethic. c. 7. vbi pronuntiat, eum insanum esse, vel sine sensu doloris, qui nihil timeat, neque terræ motum, neque inundationes: intellige, nisi altior quædam ratio timoris sensum auferat, vt in viris perfectis accidit. Sed neque simplici motu timere mortem, etiam quando ex præcepto subeunda est, peccatum est, vt patet exemplo Christi, de quo suo loco.

42 II. Cum autem timor inordinatus in qualibet peccati materia accidat; sicut auarus timet amissionem pecuniæ, intemperans amissionem voluptatis: timiditas tamen in præsentia, & absolute loquendo, est vitium fortitudini oppositum, per defectum, quo quis inordinate timet & refugit pericula mortis. Ita S. Thomas q. 125. a. 2. ex Aristotele 3. Eth. c. 7. vbi ait, *fugere mortem, inopiã, vel captiuitatem, vel aliquid triste, non esse fortis, sed magis timidi; mollicies est enim fugere laboriosa.* Ratio est; quia ad fortẽ pertinet, vt cum opus est, exponat se periculis mortis, propter bonum aliquod consequendum, seu malum maius fugiendum; ergo fortitudini repugnat, eo casu pericula mortis ex timore refugere. Et quia timor præcipuus est periculatorum mortis, iuxta Aristotelem 3. Ethic. 6. ideo timiditas fortitudini opposita, absolute & per antonomasiam talis dicitur.

42 III. Timor est peccatum mortale, si quis propter timorem, quo periculum mortis, vel aliud malum temporale refugit, aut faciat aliquid prohibitũ sub peccato mortali, aut prætermittat aliquid sub peccato mortali præceptum, vel certe ad vtrumuis faciendum paratus sit; nisi forsã imperfecta deliberatio excuset: alioquin timor inordinatus est peccatum solum veniale. Ita S. Thomas q. 125. a. 3. vbi etiam ita explicat illud Apocalypsis 21. v. 8. *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis &c. pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure; quod est mors secunda.* Ratio colligitur ex dictis; quia timor per se non est malus, sed solum ratione obiecti, magis vel minus necessarij ad salutem, quod refugit; habita tamen simul ratione deliberationis; cuius in omni peccati materia ratio habenda est, vt dictum tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 5.

43 IV. Timor tamen, quatenus voluntarium minuit, etiam peccatum minuit; nonnunquam penitus excusat à peccato, si quis minus malum eligat ex timore ad fugiendum malum maius. Ita S. Thomas q. 125. a. 4. Et prima pars probatur ex capit. Constat 1. q. 1. vbi dicitur: *Vim passus, & inuitus ab hæreticis ordinatus, colorem habet excusationis.* Idem generatim patet ex dictis tom. 2. disput. 4. quæst. 9. dub. 3.

Secunda pars probatur: quia talis timor & fuga mali, non est inordinata, sed rectæ rationi consentanea; est id, quod ex timore fit, secluso tali timore non foret licitum. Vnde si quis, inquit S. Thomas ibidem, *propter timorem mortis, latronibus aliquid promittat, aut det, excusatur à peccato,*

quod

quod aliqui incurveret, si absque causa legitima, prætermisisset bonis, quibus esset magis dandum, peccatoribus largiretur. Quando vero hoc particulatim accidat, ex ipsa ratione materiæ diiudicandum est: sunt enim quædam, quæ nullo maioris mali declinandi respectu à peccato excusari possunt: quæ proinde nunquam licita sunt; quia peccare etiam vel leuissime nunquam licet.

44

Quæritur secundo, quid & quale peccatum sit Intimiditas. Respondetur; Intimiditas generatim loquendo, est vitium seu peccatum, quo aliquis non timet ea mala, quæ secundum rectam rationem timenda forent; siue quia minus, quam par est, amat bona ipsius malis opposita, siue quia ex superbia animi de se præsumit & alios contemnit iuxta illud Iob 41. v. 24. *Qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime videt: ipse est Rex super universos filios superbia*: siue id contingat ex stoliditate, seu ex defectu rationis & iudicij, sicut Aristoteles 3. Ethic. cap. 7. ait; *Celso propter stultitiam nihil timere.*

In præsentem autem Intimiditas est vitium fortitudini oppositum per excessum, quo quis inordinate contemnit pericula mortis, secundum eas circumstantias, secundum quas ex præscripto rectæ rationis timenda & refugienda forent. Ita S. Thomas quæst. 126. art. 1. & 2. iuxta philosophum 3. Ethic. cap. 7. ubi *Impaviditatem* seu Intimiditatem fortitudini oppositam constituit. Ratio est; quia virtutes morales in medio consistunt; ac proinde sicut accidit nimium timere pericula mortis; ita etiam fieri potest, ut quis ea nimis parum timeat, & refugiat; siquidem contra naturalem inclinationem, & per consequens peccatum est, deficere à debito amore vitæ, aliorumque bonorum naturalium. Et Proverb. 14. v. 16. legitur: *Sapiens timet, & declinat, à malo; stultus transiit & confidit.*

45

Quæritur tertio, an, & quale peccatum sit Audacia. Respondetur. Audacia per superabundantiam dicta, adeoque immoderata, est peccatum; & quidem fortitudini oppositum, quæ est circa timores, & audacias. Ita S. Thomas q. 127. a. 1. 2. iuxta Aristotelem 2. Ethic. cap. 7. & lib. 3. cap. 7. Ratio est; quia cum virtus moralis, & vitium habent eandem materiam, tunc sibi inuicem opponuntur. Differt autem audacia siue temeritas ab intimiditate, quod intimiditas non æstimat pericula, quasi vero respectu operantis nulla sint, aut certa mala non sint; audacia vero seu temeritas, ob nimiam præfidentiam, temere audet & aggreditur pericula.

Si tamen audacia sit pura, hoc est, quæ non progrediatur ad aliquem effectum, communiter est tantum peccatum veniale; sicut & immoderata iracundia, & immoderatus timor purus. Nam tunc eiusmodi passiones neque operanti, neque alteri notabile nocuum afferunt, ut ex Gaetano V. Audacia notavit Valentia q. 3. de fortitudine pun. 2. Quod intellige, si nec secundum animi quidem destinationem & propositum ferantur in aliquod obiectum grauitate rationi aduersum.

46

Et quamuis S. Thomas q. 127. a. 2. ad 3. dicat, audaciam non habere vitium oppositum, nisi ti-

miditatem tantum; non male tamen Valentia loc. cit. asserit eidem per defectum opponi vitium seu peccatum, quod appellari potest quædam ignavia, ut licet colligere ex Aristotele 3. Ethic. c. 7. cum scilicet quis non audet quod debet, & sicat debet, & quando debet.

Comuniter tamen hæc peccata non censentur distincta à peccatis, quæ ex ipsidem consequuntur, siue ad quæ ordinantur; ut si quis siue ex intimiditate, siue ex audacia vitam prodigat, aut debitam suam vitæ ac incolumitatis curam negligat, &c. quamquam hæc ipsa pro diuersitate motui diuersam peccati rationem habere possint. Aliud enim est vitam prodigere, eam non æstimando; aliud, temere aggrediendo pericula, è quibus spes te liberandum, &c. Plura de timore, præsertim quatenus ad spem pertinet, vitijque eidem oppositis, dictum est supra disp. 2. q. 1. dub. 3. & 4.

DVBIUM IV.

De partibus fortitudinis in communi; ac speciatim de Magnanimitate, velut prima virtute fortitudini adiuncta; ac vitij eidem oppositis, nimirum præsumptione, ambitione, inani gloria, & pusillanimitate.

S. Thomas 2. 2. q. 128. 129. 130. 131. 132. & 133.

Circa hanc rem quæritur primo, an & quales partes habeat fortitudo. Respondetur cum S. Thoma q. 128. art. 7. sequentibus assertionibus. I. Fortitudo non habet quidem partes subiectiuas, de quibus velut genus prædicetur; non enim diuiditur in vultas virtutes specie differentes; sed est ipsa vna specie infima virtus; quia est circa materiam valde specialem: habet tamen tum partes integrales, secundum ea, quæ necesse est ad actum fortitudinis concurrere; tum potentiales; quatenus ea, quæ fortitudo obseruat circa difficilissima & maxime ardua, nempe circa pericula mortis; aliquid alia virtutes obseruant, circa quasiam alias materias minus difficiles; quæ quidem virtutes adiunguntur fortitudini, velut *secundaria principalis*. Ratio & declaratio sumitur ex dictis in simili q. 1. dub. 2.

Solum notetur differentia inter prudentiam & fortitudinem. Illa enim latissime patet, & in omni vitæ genere spectatur; proque diuersa conditione status seu officij diuersas admodum regulas deponit, ac propterea plures etiam partes subiectiuas continet; hæc vero contractum admodum obiectum habet, nimirum mortis pericula; quæ etiam in omni etiam vitæ genere reperiantur, eandem tamen habent rationem, nec nisi materialiter differunt.

Nec obstat, quod Aristoteles 3. Ethic. cap. 8. statuere videtur quinque species fortitudinis, nimirum 1. Politicam, quæ fortiter operatur propter timorem, vel ex honorationis, vel panæ. 2. Militarem

quæ